

- **Samenvatting** -

**De oplegging en uitvoering
van de gedragsbeïnvloedende
maatregel voor delinquente
jongeren**

531 dossiers (2008 t/m 2013) onder de loep
genomen

Janine Plaisier
Martine Knijnenberg
Dominique Lenssen
Helly Pollaert &
Ischa van Straaten

Wat is de gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM)? (Hoofdstuk 1)

De gedragsbeïnvloedende maatregel is een maatregel voor jeugdige delinquenten die een ernstig delict plegen of veel delicten plegen en psychische problematiek hebben waarvoor ambulante behandeling nodig is. De maatregel beoogt behandeling te stimuleren door vervangende detentie als consequentie te stellen indien niet wordt meegewerkt. De maatregel is ingevoerd in 2008, maar wordt veel minder gebruikt dan oorspronkelijk werd verwacht: nog geen 1% van alle sancties voor jeugdigen per jaar.

Waar gaat dit onderzoek over? (Hoofdstuk 2)

Er is al veel onderzoek gedaan naar de vraag waarom relatief weinig gebruik wordt gemaakt van de maatregel. Hoe het de jongeren verging die wel een gedragsbeïnvloedende maatregel kregen, was echter nog een 'black box'. Daarom is dit onderzoek uitgevoerd. De onderzoeksvragen waren:

- 1) hoe vaak wordt een gedragsbeïnvloedende maatregel geadviseerd, geëist en opgelegd en om welke redenen wordt een advies van de Raad voor de Kinderbescherming wel of niet overgenomen door het Openbaar Ministerie of de Zittende Magistratuur?
- 2) hoe verloopt de gedragsbeïnvloedende maatregel?

Hoe is het onderzoek uitgevoerd? (Hoofdstuk 3)

Alle dossiers uit de periode 2008 t/m 2013 zijn systematisch geanalyseerd, in totaal 513. Daarnaast zijn er groepsbijeenkomsten gehouden met medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming (de Raad), het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP), de Jeugdbescherming/-reclassering (JR), het Openbaar Ministerie (OM) en de Zittende Magistratuur (ZM).

Resultaten met betrekking tot advies, eis en oplegging (Hoofdstuk 4)**Hoe vaak wordt GBM geadviseerd, ge-eist en opgelegd?**

- In de periode 2008 t/m 2013 heeft de Raad 513 maal een GBM-advies gegeven. Dat waren er landelijk ca. 100 per jaar. In de laatste jaren is een daling zichtbaar.
- In totaal zijn er 308 GBM's opgelegd. In de overige gevallen kan besloten zijn niet te vervolgen, of een andere straf op te leggen.
- Uit de dossiers waaruit alle beslissingen konden worden herleid en tot vervolging werd overgegaan, bleek dat het OM het advies van de Raad in 91% van de gevallen overnam en de rechter in 76% een GBM oplegde.

Redenen om een GBM te adviseren of op te leggen

Redenen om een GBM te adviseren en op te leggen liggen met name in de sfeer van de aard en ernst van de problemen, de noodzaak van behandeling of begeleiding en de zinvolle stok achter de deur die de GBM kan bieden om deze behandeling af te dwingen (namelijk: als de jongere zich onvoldoende aan de voorwaarden houdt volgt alsnog vervangende jeugddetentie).

Redenen om geen GBM op te leggen

Als er geen GBM wordt opgelegd, vindt de rechter meestal dat a) de vervangende detentie te zwaar is in relatie tot de bewezen feiten en de duur van de voorlopige hechtenis (proportionaliteit), b) dat behandeling ook ingezet kan worden via bijzondere voorwaarden in het kader van een voorwaardelijke vrijheidsstraf of c) dat de jongere onvoldoende gemotiveerd is om de GBM succesvol te laten verlopen.

De kenmerken van jongeren voor wie een GBM wordt geadviseerd (Hoofdstuk 4)

- De jongeren die een GBM krijgen zijn meestal jongens van 16, 17 jaar oud, met zware multi-problematiek, die een lange delictgeschiedenis hebben, psychische- en gedragsproblematiek hebben, antisociale vrienden, vrijwel altijd problemen in de opvoedingssituatie en op school. Ruim de helft van de jongeren hebben een verstandelijke beperking.
- De GBM wordt vooral opgelegd bij veelplegers en amper bij *first-offenders*.
- De jongeren die uiteindelijk wel of geen GBM krijgen hebben vergelijkbare kenmerken. Dat betekent dat de Raad, het OM en de ZM een vergelijkbaar beeld hebben van de jongeren voor wie zij een GBM geschikt vinden.

Resultaten met betrekking tot de uitvoering van de GBM (Hoofdstuk 5).

De inhoud van trajecten

- De duur van de opgelegde GBM-trajecten is meestal twaalf maanden.
- In alle gevallen wordt de GBM ingevuld met een aanpak die uit meerdere onderdelen bestaat. Deze zijn gerelateerd aan de leeftijd van de jongere, het type delict en de individuele problematiek. Met name worden justitiële gedragsinterventies (vaak óók gericht op het gezin) en (psychologische) behandeling geadviseerd. De schoolsituatie (of werksituatie) krijgt volgens de deskundigen standaard aandacht en wordt niet als specifiek onderdeel geregistreerd. Ook begeleiding door de jeugdreclassering vindt altijd plaats.

Doelbereik

- Driekwart van de aanpak die de Raad adviseert, start daadwerkelijk. Daarvan wordt twee derde afgerond. Oftewel, de helft van de geadviseerde aanpakken wordt in de GBM-trajecten daadwerkelijk doorlopen. Redenen om af te wijken van de geadviseerde aanpak zijn: een interventie is niet (tijdig) beschikbaar of de situatie is gewijzigd waardoor een andere invulling geschikter geacht wordt.
- Driekwart van de jongeren behaalt één of meerdere van de vooraf gestelde doelen.
- In 65% van de GBM-trajecten wordt de opgelegde duur volledig doorlopen.
- Slechts 11% van de GBM-trajecten wordt verlengd. Wel wordt naast de GBM in de helft van de gevallen ook een voorwaardelijke vrijheidsstraf opgelegd, zodat na afloop van de GBM nog een jaar toezicht door de jeugdreclassering volgt. Behandeling wordt vaak nog voortgezet ná afloop van de GBM.

Voortijdige beëindiging

- In ruim een derde van de GBM-trajecten meldt de jeugdreclassering aan het OM dat de jongere zich onvoldoende aan de voorwaarden houdt ('negatieve terugmelding').
- Een kwart van de GBM-trajecten wordt voortijdig beëindigd, doordat de jongere onvoldoende meewerkt of een nieuw delict heeft gepleegd. In geval van onvoldoende medewerking volgt doorgaans tenuitvoerlegging van de vervangende jeugd-detentie. Als de GBM al langer goed is verlopen kan de vervangende detentie korter zijn dan vooraf opgelegd. Maar als een nieuw (ernstig) nieuw delict is gepleegd wordt soms een nieuwe (eventueel langere) vrijheidsstraf opgelegd.
- De jongeren bij wie de GBM voortijdig is beëindigd zijn relatief vaak jongeren met gedrags- en agressieproblemen, van wie de ouders onvoldoende opvoedkundige vaardigheden hebben. Bij deze groep lijkt de GBM dan ook minder geschikt. Gezien de beperkte onderzoeks aantallen moeten deze bevindingen echter voorzichtig geïnterpreteerd worden. Op individueel niveau kan niet voorspeld worden welke jongere de GBM goed zal afronden.

Conclusies (Hoofdstuk 6)

Het onderzoek laat zien dat de GBM grotendeels wordt ingevuld zoals dat volgens de oorspronkelijke doelstellingen beoogd is, namelijk met een intensief multimodaal (behandel)programma voor een groep jongeren met psychische problematiek die ambulante zorg nodig heeft. De groep blijkt zo mogelijk nog zwaardere problematiek te hebben dan verwacht. Er wordt amper gebruik gemaakt van de mogelijkheid om de GBM in te zetten voor first offenders.

Hoewel de jongeren zware problematiek hebben verloopt twee derde van de trajecten goed en worden één of meerdere gestelde doelen bereikt. Dit laat zien dat de intensieve begeleiding vanuit de GBM bij een groot deel van de groep tot resultaten leidt. De GBM geeft deze jongeren in die zin een kans om hun leven op een meer positieve manier in te vullen en kan daarmee een goede basis zijn voor recidivevermindering. Zeker bij de jongeren met een lager IQ lijkt de intensieve begeleiding goed uitvoerbaar.

Discussie (Hoofdstuk 7)

Eerder ingrijpen

- Het feit dat de jongeren al een zeer omvangrijk strafblad hebben en het feit dat hun psychische problematiek al langere tijd bekend is, roep de vraag op of niet al veel eerder een intensieve aanpak had moeten worden ingezet. Niet als laatste redmiddel maar als vroegtijdig ingrijpen in een negatieve ontwikkeling. Dit onderstreept het belang van het streven van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie naar meer 'matched care' (doen wat nodig is) in plaats van 'stepped care' (eerst alles proberen voordat een intensieve aanpak ingezet wordt, die dan misschien te laat is).
- De stok achter de deur (jeugd detentie) die veel professionals tegenhoudt om een GBM te adviseren blijkt in de praktijk flexibel gehanteerd te kunnen worden. Dit hardnekkige beeld zou dan ook gecorrigeerd moeten worden.

Wenselijke aanpassingen van de GBM

- De bevraagde ketenpartners pleiten voor het mogelijk maken van intensievere begeleiding van adolescenten: een vorm van ondertoezichtstelling of bewindvoering voor 18-24 jarigen bij wie de ouders niet meer verantwoordelijk zijn maar wel een vorm van 'ouderlijk' toezicht wenselijk wordt geacht. Tevens wordt gepleit voor de mogelijkheid van een flexibele intramurale fase met behandelaanbod in het begin van de GBM.

Doelbereik, informatie-uitwisseling en een feedback-loop

- Begeleiders van de jeugdreclassering geven aan dat zij vooral gericht zijn op voortgang in het proces en minder op het bereiken van de doelen. Hierdoor wordt de potentie van de GBM wellicht onderbenut.
- Binnen de strafrechtketen is de informatieuitwisseling niet goed geborgd, blijktend uit de onvolledige dossiers die de onderzoekers hebben aangetroffen. Dit brengt risico's met zich mee. Ten eerste kan de vraag gesteld worden: in hoeverre de Raad haar taak als toezichthouder voldoende kan uitvoeren als substantiële informatie mist? Ten tweede: hoe weten medewerkers wat het resultaat is van hun werk en welke beslissingen meer of minder goed hebben uitgepakt? Doordat dossierinformatie ontbreekt en een 'feedbackloop' ontbreekt worden meningen en beelden niet gecorrigeerd door de feiten, en wordt het lerend vermogen van de medewerkers en de organisatie minder gestimuleerd dan mogelijk is.

WHICH INTERVENTIONS REALLY HAVE AN IMPACT ON HUMAN BEHAVIOUR

Prins Hendrikkade 193
1011 TD Amsterdam

Tel +31-20 6684797
E-mail info@mpct.eu
Web www.mpct.eu

impact^{R&D}